

Conclusions. *While delivering lectures, it's important to provide students with printed texts, for them to get acquainted with material before. It simplifies understanding and illustrates theoretical issues in some way. Student-professor interaction brings better result in the process of studying. Students are encouraged to ask questions and share their own ideas and discoveries. They eagerly discuss the problems with their group mates.*

Key words: *higher mathematics; structural mechanics; Strength of Materials; teaching; international students; term; interdisciplinary connections; independent work.*

*Одержано редакцією 14.11.2016
Прийнято до публікації 24.11.2016*

УДК 378:75 (477.46)(043)

Федоренко Севастьяна Олександрівна,
аспірант кафедри початкової освіти,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького, Україна.

РОЗВИТОК ВИЩОЇ ХУДОЖНЬОЇ ОСВІТИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СТАНОВЛЕННЯ ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА В УКРАЇНІ

Анотація. *Поглиблено й проаналізовано сутність понять «вища художня освіта», «тенденції становлення декоративно-ужиткового мистецтва». Удосконалено уявлення про закладання підґрунтя української мистецької школи, а також про становлення й розвиток традиційних художніх промислів. Подальшого розвитку набув розгляд декоративно-прикладного промислу, що значною мірою вплинув на формування сучасного напрямку українського мистецтва. Доведено вплив передумов розвитку вищої художньої освіти на сучасні тенденції становлення декоративно-ужиткового мистецтва в Україні.*

Ключові слова: *розвиток вищої художньої освіти; тенденції становлення образотворчого мистецтва; українська мистецька школа; художньо-промислова освіта; українське образотворче мистецтво; форми розвитку мистецтва і художніх промислів; художньо-практична діяльність; розвиток декоративно-ужиткового мистецтва; підготовка фахівців мистецьких дисциплін; мистецькоосвітній процес.*

Постановка проблеми. Пошуки і досвід налагодження художньо-промислової освіти кінця XIX – початку XX ст. показують, що вся напружена діяльність у цьому напрямі врешті-решт набрала обрисів єдиної системи, яка мала вивести мистецько-ремісничий рух на якісно новий рівень. Важливим є те, що розвиток вищої художньої освіти, а також становлення мистецтва і художніх промислів значно вплинули на специфіку українського декоративно-ужиткового мистецтва. Потребують розгляду передумови виникнення декоративно-прикладного українського мистецтва на всіх історичних етапах, їх слід розглядати як специфічну форму інтеграції мистецтва і техніки.

Мета статті полягає у співставленні теоретичних даних і практичного досвіду діяльності української мистецької школи й художніх промислів, а також у визначенні їх впливу на тенденції становлення декоративно-ужиткового мистецтва в Україні.

Виклад основного матеріалу. Від початку 80-х років XIX століття все більше утверджувалася думка, що мистецтво є потужною рушійною силою, яка здатна вплинути на розвиток промисловості, особливо в галузі випуску художніх виробів і виробів широкого вжитку. На перший план об'єктивно виступала невідкладна справа налагодження професійної художньої освіти. У таким спосіб мали формуватися тісні

взаємовпливи поміж творчими шуканнями митців і кожною з ділянок ужиткового мистецтва. Створені за різних умов і обставин мистецькі навчальні заклади в Києві, Львові й Празі тривалий час підтримували розвиток українського образотворчого мистецтва, готували підґрунтя для формування національної системи мистецької освіти. Історія довела неспроможність довготривалого і повноцінного функціонування мистецької освіти лише на меценатській основі без підтримки держави.

Художня освіта сприймалася й як засіб для широкої просвітницької діяльності на базі загальноосвітніх і спеціалізованих шкіл, музеїв, курсів. Підхід, в основі якого лежала національна духовна культура, породжував специфічні форми художньої освіти, яка засвоювала традиції народного і професійного мистецтва. Через ремесла і декоративно-ужиткове мистецтво пролягав шлях самопізнання й усвідомлення своєрідності національної культури, разом із тим відбувалося самовизначення моделі національної мистецької освіти. Остання в узаємодії з музеями, мистецькими і ремісничими товариствами, торгівельними організаціями сприяла становленню нових форм розвитку мистецтва і художніх промислів як визначальних складників розвитку національної культури.

Процес закладання підвалин української мистецької школи від 1918 р. супроводжувався пильною увагою як до проблем історії та теорії мистецтв, так і до принципових питань методології мистецької освіти. Чільною, нагальною проблемою вважали потребу в перепідготовці мистецького педперсоналу, який мав забезпечити новий етап розвитку мистецької освіти. Характерний момент при цьому – пересторога до насаджування якогось конкретного методу, часто трактованого як у самій основі невластивого природнім процесам творчості. Відповідно до таких висновків, реформа професійно-художньої освіти мала розпочатися шляхом заснування факультетів спеціальної мистецько-педагогічної підготовки і перепідготовки кадрів при художніх вишах. На практиці такі факультети мали виховувати педагогів, художників-енциклопедистів, які змогли б забезпечити взаємодію різних мистецтв. Сформовані раніше традиції вишів із тяжінням до образотворчості не могли змінити і запроваджені нові теоретичні курси з увагою до прикладних та індустріальних форм.

Діяльність професійних митців-педагогів у ланці традиційних художніх промислів, з поглядом на них як на сферу виключно економічної діяльності, безумовно приводила до негативних наслідків. Порушувалися не лише відпрацьовані поколіннями ремісничі технології й навички, а й самі основи народного розуміння краси і національного світосприйняття. Підпорядкування мистецької творчості ідеології панівного політичного режиму звело нанівець різноманітність мистецькоосвітніх процесів 1910–1920-х рр. Якщо на початку розглянутого періоду активізувався позитивний процес творення ряду перспективних моделей мистецької освіти, що базувався на методологічному плюралізмі та об'єднувався спільною метою розвитку національного мистецтва, то пізніше більшовицькі ідеологи громили саме ці досягнення. Позитивними надбаннями 1920-х рр. варто визначити періодичні з'їзди та конференції мистецькоосвітніх діячів, на яких концентрувався цінний колективний досвід, розуміння регіональної та багаторівневої специфіки навчання мистецтву. На з'їздах розробляли стратегію й тактику мистецькоосвітнього руху, закладали основи для теоретичної, методологічної й дослідницької роботи [1].

На початку ХХ століття в Україні вчителів мистецького фаху готували в багатьох учительських інститутах: Глухівському (1874), Київському (1910), Вінницькому (1912), Миколаївському (1913), Полтавському (1914), Одеському (1915), Чернігівському (1916). З 30-х років ХХ століття почали створюватися й десятирічні художні школи. Ймовірно, що саме в ті часи й було окреслено зміст мистецьких дисциплін. Основними його складниками визначалися знання з теорії та історії різних видів мистецтва, уміння й навички щодо художньо-практичної діяльності.

Дидактичною базою такої підготовки у другій половині XIX – на початку XX століття були матеріали й розробки відомих учених і фахівців із «художньої педагогіки»: Е. Гальяра, О. і Ф. Дюпюї, Г. Кершенштейнера, Ф. Кульмана, Й. Песталоцці, Л. Пранга, А. Сапожнікова, А. Скіноя, Л. Тедда, П. Чистякова, П. Шміла, роботи Р. Штайнера (засновника «вальфдорської» педагогіки), М. Монтесорі (авторки ідеї «раннього саморозвитку і вільного виховання дитини»), А. Бакушинського (розробника теорії «розвитку вільної творчості дитини»), М. Бехтерева, Г. Беди, І. Глінської, М. Кириченко, В. Кузіна, Б. Неменського, М. Ростовцева, М. Солом'яного, Н. Фоміна, М. Чернявської, Є. Шорохова, Б. Юсова та багатьох інших. Кожен з названих представників «педагогіки мистецтва» (або «художньої педагогіки») різних історичних періодів мав значний вплив як на еволюційні процеси мистецької освіти загалом, так і на вдосконалення підготовки фахівців мистецьких дисциплін зокрема [2].

Мистецька освіта мала значний вплив на розвиток декоративно-ужиткового мистецтва. Десятки й сотні тисяч майстрів – килимарниці, вишивальниці, ткачі, гончарі, різьбярі по дереву, кістці та рогу, майстри декоративного розпису, склороби-гутники, золотарі-ювеліри, ковалі, майстри лозоплетіння й художньої обробки шкіри і багатьох інших професій – створювали речі, що необхідні людям у побуті. Кращі з них ми називаємо тепер творами народного мистецтва. У ряді населених пунктів (Опішне, Решетилівка, Косів, Богуслав, Гавареччина, Петриківка, Діхтярі, Глиняни, Клембівка та інші) існували школи традиційного народного мистецтва.

До 1960 р. народні промисли були зосереджені в кооперативних артілях, згодом реорганізованих у державні фабрики художніх виробів. Багато з них із 1968 р. увійшли у виробничо-художні об'єднання. Під впливом кліматичних, природних умов, особливостей побуту українців, властивостей місцевої сировини та історичних чинників у кожному етнографічному регіоні України виробляли локальні предмети художньої образності, орнаментики, формотворення [3].

Зразки декоративно-прикладного промислу значною мірою вплинули на формування сучасного напрямку українського мистецтва. У культурогенезі суспільства кінця XX століття мистецька освіта – потужна, розгалужена і багатогранна система. Мистецтво є однією з визначальних граней обличчя держави, її культури. Декоративно-прикладне мистецтво формує в людей відчуття краси довкілля і, у першу чергу, краси предметного світу [1]. Сучасний етап розвитку вітчизняного мистецтвознавства позначений новим розумінням широкого кола явищ і проблем українського декоративно-прикладного мистецтва, переосмисленням доробку попередників, особливо в царині ідейного і теоретичного підґрунтя мистецтва [4].

Найперші зразки інтеграції мистецтва і техніки були пов'язані з культурно-психологічним аспектом розвитку суспільства і мали неабияке етнічне значення для українського народу, сприяли повноцінному розвитку інтегрованої особистості, яка здатна гармонійно поєднувати естетичне й утилітарне у процесі життєдіяльності. У ієрархії ціннісних орієнтацій мистецької освіти можна поставити на перший план кінцевим її продуктом творчу особистість як генератора художніх творів – митця або ж генератора художньо-мистецьких ідей – мистецтвознавця. Останній, знову ж таки, може бути спрямований на самовідновлення мистецькоосвітнього процесу як на практиці, так і в теорії. Якість продукту мистецької освіти, очевидно, буде визначальним чинником оцінювання якості самого мистецько-освітнього процесу. Наука, що покликана визначати художню якість творів і давати характеристику мистецьким процесам – мистецтвознавство – за логікою і природою речей має взяти на себе провідницьку роль серед інших суміжних наук, що вивчають мистецькоосвітню сферу. Відступництво мистецтвознавства з позицій лідера в дослідженні цієї сфери неминуче веде до непоправних наслідків підміни понять і явищ [1].

Нині декоративне мистецтво – складне, багатогранне художнє явище. Воно розвивається в таких галузях, як народне традиційне (зокрема, народні художні промисли), професійне мистецтво і самодіяльна творчість. Ці галузі багатозмістові й далеко не тотожні. Між ними існують тісні взаємозв'язки і суттєві розбіжності. Народне декоративно-прикладне мистецтво живе на основі спадковості традицій і розвивається в історичній послідовності як колективна художня діяльність. Воно має глибинні зв'язки з історичним минулим, ніколи не розриває ланцюжка локальних і загальних законів, які передаються з покоління в покоління, збагачуються новими елементами. Професійне декоративне мистецтво – результат творчості людей із спеціальною художньою освітою. Їх готують середні й вищі навчальні художні заклади України, університети тощо. У справі піднесення рівня художньої освіти в Україні важливу роль відіграють Київський художній інститут, Львівський інститут прикладного і декоративного мистецтва, львівське училище ім. І. Труша, Харківський художньо-промисловий інститут, Український художньо-промисловий інститут, Український поліграфічний інститут (м. Львів), Київський філіал Всесоюзного науково-дослідного інституту художнього конструювання в Харкові, ряд середніх спеціальних навчальних закладів, де готують художників-професіоналів різної спеціалізації [4].

Потребує нового ставлення до загальних проблем культури в державі й питання якості підготовки фахівців у процесі інтеграції України у світовий економічний і культурний простір. Перехід до ринкових відносин, динамізм розвитку суспільства вимагає від усіх закладів освіти в Україні, у тому числі й мистецьких, пошуку нових принципів і технологій у діяльності, використання всіх можливостей щодо швидкого саморегулювання й самооновлення, переорієнтації на нові принципи стимулювання розвитку пріоритетних напрямів – насамперед з урахуванням їх диференціації, в умовах використання як прямих, так і опосередкованих методів регулювання відносин між усіма учасниками освітньо-виховного процесу.

Висновки. Підсумовуючи, можна зазначити, що активізація мистецької освіти є знаменням часу, і ця тенденція продовжуватиметься в XXI столітті, роблячи значний внесок у культуру суспільства України.

Список використаної літератури

1. Шмагало Р. Т. Мистецька освіта в Україні середини XIX – середини XX століття : структурування, методологія, художні позиції : дис. ... д-ра мистецтвознавства : 17.00.06 / Р. Т. Шмагало ; Львівська національна академія мистецтв. – Львів, 2005.
2. Коновець С. В. Мистецька освіта у межах культурного простору і часу / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – Київ, 2003.
3. Художні промисли в сучасній Україні як складова української культури. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/vnz/reports/culture/11248/>
4. Антонович Є. А. Декоративно-прикладне мистецтво / Є. А. Антонович, Р. В. Захарчук-Чугай, М. Є. Станкевич. – Львів : Світ, 1993. – 4–16 с.
5. Рижова Ірина Станіславівна. Дизайн як фактор гармонізації відносин суспільства й особистості: методологічні засади: дис. д-ра наук: 09.00.03 – 2008 р.
6. Концепція «Нова школа : простір освітніх можливостей» (проект для обговорення). – Київ : МОН України, 2016. – 40 с.
7. Художня освіта. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vseslova.com.ua/word>
8. Русакова Л. Художня освіта в Україні другої половини XIX – початку XX століття : історія та педагогічні пошуки / Л. Русакова // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2014. – № 9 (Ч. 2). – С. 279–285.
9. Фомічова М. Регіональна специфіка формування професійно-мистецьких шкіл в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/16922/15-Fomichova.pdf?sequence=1>
10. Красюк І. О. Художня освіта на Лівобережній Україні другої половини XIX – початку XX ст. : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки / І. О. Красюк ; Кіровоградський держ. пед. ун-т імені В. Винниченка. – Кіровоград, 2013. – 20 с.

References

1. Shmagalo, G. T. (2005). *Art education in Ukraine of the mid XIX – mid XX century: structure, methodology, artistic positions*: dis. ... of Dr. of Arts: 17.00.06 Decorative and Applied Arts. Lviv (in Ukr.)
2. Konovets', S. V. *Art education in the borders of culture area and time* / Institute of Pedagogics and Psychology of professional education in APS of Ukraine. Kyiv (in Ukr.)
3. *Art crafts in contemporary Ukraine as a component of Ukrainian culture*. Retrieved from <http://osvita.ua/vnz/reports/culture/11248/> (in Ukr.)
4. Antonovych, E. A, Zakharchuk-Chugai, R. V., & Stankevych, M. E. (1993). *Decorative – applied Art*. Lviv (in Ukr.)
5. Ryzhova, I. S. (2008). *Design as a harmonization efficient of social and individuality relations*. Methodological ground: dis. ... of PhD: 09.00.03 (in Ukr.)
6. *Conception «New School: space of educational possibilities»* (a project is for a discussion). (2016). Kyiv: The Ministry of education of Ukraine (in Ukr.)
7. *Art education*. Retrieved from <http://vseslova.com.ua/word> (in Ukr.)
8. Rusakova, L. (2014). *Art education in Ukraine in the second half of XIX – early XX century: history and pedagogical search*. *Problems of the modern teacher training*, 9 (part 2), p. 279-285 (in Ukr.)
9. Fomichova, M. *Regional specificity of formation of the professional art schools in Ukraine*. Retrieved from <http://dSPACE.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/16922/15-Fomichova.pdf?sequence=1> (in Ukr.)
10. Krasnyuk, I.O. (2013). *Art education in the left-bank Ukraine in the second half of XIX – early XX century: abstract*. dis. ... of PhD: 13.00.01 General pedagogic and history of pedagogic. Kirovograd (in Ukr.)

Abstract. *Fedorenko Sevastyana Oleksandryvna. Development of the higher art education and its influence to the formation of decorative-use art in Ukraine.*

Introduction. *The search and preparing experience of art-industrial education of the end of XIX – beginning of XX centuries show that all the strained activity in this direction have finally become as the one system, that has to bring art-craft process to a new level. Importantly that development of the higher art education and formation of art and its crafts have influenced a lot on Ukrainian decorative-use art's specificity. Development preconditions of the decorative-use Ukrainian art must be analyzed for all the historical periods, and as a specific form of art and technique integration.*

Purpose. *It is in comparison of the theoretical data and practical experience of Ukrainian Art School and art craft activity, and in their determination to the formation trends of decorative-use art in Ukraine.*

There were used methods of the research *for getting objective information: theoretical (general-scientific and specific-research methods) and empirical (observational, proximation, prognostic) methods.*

Results. *Art education was perceived as a way for the wide educational activity based on comprehensive and specialized schools, museums and courses. The main national mental culture's approach generated specific forms of art education, which assimilated national and professional art's traditions. The way of self-knowledge and recognition of national culture's originality lied across crafts and decorative-use art; at the same time national art education model was determined. National art education model in interaction with museums, art and craft companies supported becoming of new development art and art crafts' forms as determinative development components of national culture. Today's decorative art is a complicated and profound art phenomenon. It evolves in such areas as national traditional (especially national art crafts), professional art and amateur art.*

Originality. *Importantly that higher art education's development, formation of the art and its crafts greatly influenced to Ukrainian decorative-use art's specificity. The decorative-use Ukrainian art's appearance preconditions were described as a specific form of art and technique integration for all historical periods.*

Conclusion. *It may be noted that art education's activation is a sign of the times, this trend will prevail in XXI century and it will make a significant contribution in a society culture of Ukraine.*

Key words: *higher art education's development; formation trends of the Fine Art; Ukrainian Art School; art-industrial education; Ukrainian Fine Art; development forms of the art and its crafts; art-practical activity; development of the decorative-use art; specialists' education of art disciplines; art-educational process.*

*Одержано редакцією 07.11.2016
Прийнято до публікації 16.11.2016*